TİB TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ
AYLIK BÜLTENİ

AĞUSTOS 1975

No : 14

200 Kuruş

İÇİNDEKİLER

TİB adına sahibi:
AYDIN KÖYMEN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
BİLÂL SADİ OĞUZ

Yönetim Yeri:
Tüm İktisatçılar Birliği

Karanfil Sok. 14/10
Kızılay/Ankara

Basıldığı yer:
...rk Matbaası, Ankara 1975

KAMUOYUNA
(TOPLUMSAL HAREKET VE TİB)

Başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçi sınıf ve tabakaların bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde, genel olarak demokratik örgütlerin, özellikle de TİB'in görev ve yerinin ne olduğunun belirlenmesi açısından gerekli gördüğümüz bu yazıyı mücadeleye yararı olacağı kanısı ile sunuyoruz.

Türkiye'de emekçi kitlelerin hareketliliği her geçen gün artıyor. Bir taraftan hayat pahalılığı ve işsizliğin emekçilerin yaşamını tahammül edilmez bir duruma sokması, diğer taraftan küçük bir sömürücü azınlığın gittikçe artan israf dolu lüsk yaşantısının kitlelerce öğrenilmesi emekçi kitleleri mücadeleye hazır bir hale getiriyor, geçmişe oranla çok daha bilinçli ve disiplinli olacak kitle eylemlerinin nesnel ve öznel temellerini güçlendiriyor.

Emekçi kitlelerin gelişen kendiliğindenci hareketliliği özellikle 1960 sonrası devrimci mücadelenin etkisiyle gittikçe daha bilinçli bir tabana oturuyor, devrimcilerin yürüttüğü politik gerçekleri açıklama kampanyalarının bir sonucu olarak kitlelerin politikleşme süreci hızlanıyor.

Diğer taraftan, özellikle 1960'larda geçmişe oranla çok daha geniş bir tabana oturan devrimci hareket kitlelerle daha güçlü bağlar kuruyor, yaygın bir sempatizan çevre oluşuyor, ideolojik-politik konularda açıklık

getiriliyor, devrimci kadrolar doğuyor. Fakat bu devrimci hareket kitleleri ancak politik gerçekleri açıklama kampanyaları ile dolaylı olarak politize edebiliyor, kendi öncülüğünde yaygın kitle eylemleri gerçekleştiremiyor, kitleler içinden yeni yeni kadrolar çıkaracak bir işleyiş kuramıyor.

Günümüzün acil sorunu, her geçen gün daha büyük boyutlarla ekonomik-demokratik mücadeleye itilen ve çekilen ve gerek bu nedenle, gerekse de gelişen devrimci hareketle organik bir bağ kuramadan bu hareketten dolaylı olarak etkilenerek hızlı bir politikleşme sürecine giren emekçi kitleler ile uzun yılların ideolojik-politik karışıklığından süzülerek gelen, kendilerini emekçi kitlelerin tam bağımsızlık, gerçek demokrasi ve toplumsal kurtuluş mücadelesine adamış devrimciler arasındaki organik bağları kurmaktır. Bu organik bağ kurulmadan, bu bütünleşme gerçekleştirilmeden devrimcilerin kitlere öncülüğünden söz edilemez. Bu organik bağın kurulmasının ilkkoşulu bu mücadelenin bir sınıf mücadelesi olduğunun iyice kavranılması, kitlelerin politikleşme sürecinin devrimcilerin öncülüğündeki politik mücadeleye dönüştürülmesinin başarıyla gerçekleştirilmesi için emekçi kitlelerin somut sorunlarının devrimcilerce mükemmel bir şekilde öğrenilmesidir.

Devrimcilerin görevi bu sorunları kitlelere iletmek değildir. Kitleler bunu devrimcilerden çok daha iyi bilmekte. Devrimcilerin görevi, kitlelerin sorunlarına, bu sorunları çözümlemek için verilen mücadeleye politik içerik kazandırmak, çeşitli emekçi sınıf ve tabakaların sorunları arasındaki bağı göstererek emek cephesini oluşturmak ve güçlendirmek, bu sorunların çözüm yolunu öğretmek ve bu yolda onlara örnek olmaktır. Diğer taraftan bu sürecin aynı zamanda kitlelerden öğrenme süreci olduğu da unutulmamalıdır.

Geniş emekçi kitlelerle henüz organik bağlar kuramamış devrimcilerin önündeki en büyük engel, kitlelerin somut sorunlarından kopuk entellektüel tartışmalara gömülmektir. İçinde bulunduğumuz dönem, emekçi kitlelerin kendiliğinden gelişerek bilinçsiz ve örgütsüz mücadelesi ile devrimci hareketin bütünleşmesi dönemidir. Devrimcilerin görevi, devrimci ideolojiyi öğrenmeye ve öğretmeye ek olarak devrimci ideolojiyi sağlıklı bir şekilde öğrenebilmek için kitlelerle bütünleşmektir. Bu bütünleşmenin ön koşulu, emekçi kitlelerin sorunlarının Türkiye'nin şartları içinde aldığı somut durumları devrimci ideoloji çerçevesi içerisinde öğrenmektir. Bu genel yaklaşımı kitlelerle alış veriş sürecinde pekiştirmek ve kitlelerin zaman içinde şimdiye kadar belli bir ölçüde politikleşmiş hareketliliğinde işçi sınıfı ideolojisini benimsemiş kadroların öncülüğü kazanması doğrultusunda mücadele etmektir. Yıllardır kitleler için genellikle kitlelerden kopuk olarak verilen devrimci mücadeleyle oluşan kadrolar bu bütünleşme ve emekçi kitleler arasından yeni yeni kadroların çıkmasıyla çelikleşecek, diğer taraftan emekçi kitlelerin ekonomik-demokratik mücadelesi daha sağlam ve yaygın bir şekilde ve politik bir temel üzerinde güçlenecek.

Bu genel görünüm içinde genel olarak demokratik örgütlerin işlevlerini özellikle de TİB'in işlevini belirlemek gerekmektedir. İçinde yaşadığımız şu günlerde tüm demokratik kitle örgütlerinin ve ilerici yurtseverlerin anti-emperyalist, anti-faşist bir mücadeleden bahsetmesi bir tesadüf değil, yaşa-

dığımız tarihsel dönemde Türkiye'nin sosyo-ekonomik-politik yapısının bir sonucudur. Artık anti-emperyalist, anti-faşist mücadelenin birbirinden ayrılamaz, iç içe geçmiş mücadeleler olduğu kavranılmıştır. Günümüzde anti-faşist mücadele, demokrasi mücadelesi, halkın iktidarı için mücadele demektir yoksa burjuva toplumunda elde edilebilecek tavizleri artırmak için bir mücadele değildir. Halkın iktidarı ise ancak işçi sınıfının önderliğinde tüm emekçi sınıf ve tabakaların mücadelesiyle gerçekleşebilir. Saflarını emekçi halktan yana belirlemiş olan demokratik örgütler de bu demokrasi mücadelesi içinde yerlerini almak zorundadırlar. Bu yüzden anti-emperyalist, anti-faşist mücadelede, gerçek demokrasi mücadelesinde demokratik örgütlerin işleri sadece ekonomik-demokratik mücadeleyi değil aynı zamanda kitlelerin bilinçlendirilmesini de içerir. Yani, demokratik örgütler bir yandan kendi kitlelerinin ekonomik-demokratik hakları için mücadele eder ve bu mücadele içerisinde kitlesini, halkın anti-emperyalist, anti-faşist mücadelesi saflarına çekerken, diğer yandan da anti-emperyalist, anti-faşist mücadelenin ne olduğunu kitlelere anlatır. Demokratik örgütler tüm güçleriyle bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinde yerlerini almalıdırlar. Kitlelerin günlük ekonomik-demokratik mücadelelerini, asıl görevleri olan bağımsızlık ve demokrasi mücadelesine tabi kılmalıdırlar. Yani reformlar uğruna bir mücadele değil devrimci anlamda bir işleyiş içine girmelidirler. Çünkü demokrasi mücadelesi reformlar için mücadeleyi de icerir, fakat mücadeleyi hiçbir zaman salt tavizler uğruna mücadeleye indirgememek gerekir.

Halkın bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinde yerini alan demokratik örgütler böylece sadece ekonomik-demokratik mücadeleyi güçlendirmekle kalmazlar aynı zamanda kitlelerin bilinçlenmesi ve örgütlenmesine de yardımcı olurlar. Ayrıca demokratik örgütler hiçbir zaman kendi kitlelerinin ekonomik-demokratik haklarını elde etme mücadelesini bırakmamalı fakat bu mücadeleyi de her zaman anti-emperyalist, anti-faşist mücadelenin bir parçası haline getirmelidirler. Demokratik örgütlerin, halkın bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesine yararlı olabilmeleri, mümkün olduğu ölçüde büyük bir güçle anti-empertalist, anti-faşist mücadeleye katılmalarına bağlıdır. Bu yüzden demokratik örgütler bünyesine sadece sosyalistleri değil, bütün anti-emperyalist, anti-faşist ilerici yurtseverleri toparlamalı, en geniş tabanı örgütleyerek mücadeleye bu güçleri seferber ederek katılmalıdır. Yoksa mücadelede başarıya ulaşmak olanaksızdır. Halkın bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde yerini anti-emperyalist, anti-faşist saflarda belirleyen demokratik örgütler arası ilişkiler ve işbirliği sıklaştırılmalı, mücadelede kitlelerin bilinçlendirilmesi yolunda uğraşlar yoğunlaştırılmalıdır.

İşte bu demokratik kitle örgütleri ve demokratik örgütlerin halkın anti-emperyalist anti-faşist mücadelesindeki görevleri konusundaki anlayışımız ışığında TİB ve görevlerine kısaca değinelim.

Devrimcilerin, ilericilerin ve yurtseverlerin kümelendikleri demokratik örgütler arasında önemli bir yeri olduğuna inandığımız TİB' in temel hedefi, kendi tabanı yanında emekçi sınıf ve kitlelerin öncüsü durumundaki kadrolara

dünya, Türkiye ve emekçi sınıfların sosyo-ekonomik durumları hakkında sağlam veriler sağlamaktır. Zaten bu kadrolar da bu eğitimin, verilerin ve bilinçlenmenin en verimli kaynaklarını arar durumdadırlar.

Emekçi sınıfları bilinçlendirme yolunda yapılacak iş sadece slogan atmak değil fakat bu sloganları somutlaştırmak, halkın yaşamını giderek zorlaştıran işsizlik, pahalılık ve açlık gibi olaylarla emperyalizmin ve yerli tekelci burjuvazinin bağlantısını anlaşılır biçimde kadrolara ve dolayısıyla kitlelere aktarmaktır. İşte TİB kurulduğundan bu yana bu işleri yerine getirmek için uğraş vermektedir.

Son bir noktaya daha değinelim :

Demokratik kuruluşlarla siyasal örgütler arasındaki ilişkiler, her ikisinin de devrimci mücadeledeki fonksiyonlarına tam bir işlerlik kazandırabilmek açısından riayet edilmesi ve üstüne titrenmesi gereken hassas bir dengeye dayanır. Partilerin hedefi doğrudan kitlelerdir. Bu hedefin içine doğal olarak demokratik örgütlerin kitle tabanları da girer. Ancak demokratik örgütlerin kitle tabanları üzerindeki parti çalışmasının amacı, bu demokratik kitle örgütlerini ele geçirmek ve partinin birer organı haline getirmek yolunda kullanmak olmamalıdır .

Demokratik örgütlerin örgüt bağımsızlıklarına dikkat edilmelidir. TİB, örgütsel bağımsızlığını sonuna kadar koruyacaktır.

FINDIK ÜRETİMİ VE ÜRETİCİLERİ

Türkiye'de, pazar ilişkileri tarafından yönlendirilen kırsal kesimin; emperyalizm ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci sermaye ve emperyalizmle işbirliği halindeki toprak ağaları ve tefeci tüccarların en büyükleri tarafından oluşturulan egemen ittifakla çelişkileri vardır.

Bu kesim ürettiklerini değerinden düşük fiyatlarla satmak ve aldıklarına değerinden yüksek fiyatlar vermek nedeniyle tekelci sermaye ile çelişki içindedir. Bu kesimde bu sömürüden en fazla etkilenen kesim ise topraksız ve az topraklı yoksul köylülük ve küçük burjuvazinin kırsal kesimdeki uzantısı olan küçük üreticilerdir.

Küçük üreticiler ,topraktan elde ettikleri gelir ile ancak geçimlerini sağlayan, aile emeği ile üretimde bulunan kesimdir. Üretim sürecinde kimseyi sömürmez ve kendileri de sömürülmezler. Sömürülmeleri pazar ilişkilerine girmeleri ve borçlanmaları ile başlar. Pazar ilişkilerinde, mallarını değerlerinin altında fiyatla satıp, tekelci sermayenin ürünlerini gerek ilâç, gübre gibi tarımsal girdiler, gerek tüketim malları olarak değerinin üstünde fiyatla satın almaları bakımından, emperyalizm ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci sermaye ile çelişkileri vardır. Tekelci kesimle işbirliğindeki tefeci-tüccarlarla olan çelişkileri, onlara yüksek faizle borçlanmala-

rından ve ürettikleri ürünleri çok düşük fiyatla bu kesime vermek zorunda kaldıklarından dolayıdır. Ayrıca kredilerin eşitsiz dağılımı ve dolaylı vergiler nedeniyle egemen sömürücü azınlıkla çelişkileri vardır. Türkiye'de küçük üreticiliğin en yoğun kesim tütün, fındık, çay, ayçiçeği vb. gibi üretim alanlarıdır.

TABLO I

DÜNYA FINDIK ÜRETİMİNDE ÜLKELERİN PAYLARI

Ülke	1954-1959 (Ortalama %)	1959-1963 (Ortalama %)
Türkiye	65,31	57,90
İtalya	20,5	26,90
İspanya	8,9	9,70
ABD	5,3	5,5

Tablodan da görüldüğü gibi dünyada en fazla fındık üreten Türkiye'de fındık üreticilerini örnek alan bu kısa inceleme onlar üzerindeki sömürüyü var olan yetersiz verilerle açıklamaya çalışacaktır.

Türkiye'de fındık yetiştirilen bölgeler üç ana grupta ele alınabilir:

a) Doğu Karadeniz Bölgesi, fındık üretiminin % 81-85'i bu bölgede yapılmaktadır. Üçe ayrılır :

i) Trabzon Bölgesi, Hopa'dan Akçaabat'a kadar.

ii) Giresun Bölgesi, Akçaabat'tan Abdal'a kadar,

iii) Ordu Bölgesi, Abdal'dan Terme'ye kadar.

b) Akçakoca Bölgesinde, üretimin % 5,8'i yapılmaktadır. Bolu, Akçakoca Düzce ve Mudurnu çevreleri bu bölgeye dahildir.

c) Diğer bölgeler, üretimin % 7.14'ünü kapsamakta olup, Kocaeli, Samsun, Zonguldak, İstanbul ve Bitlis'tir.

1969 yılında Millî Gelire katkısı 948.1 milyon lira olan fındığın, tarımsal gelir içindeki payı % 3'tür. Toplam tarımsal ihracatın % 18.,9'unu oluşturup, 1969 ihracat değeri pamuk ve tütün--den sonra üçüncü sırada gelmektedir. Yıllara göre fındık rekoltesi aşağıda verilmiştir :

TABLO II

Türkiye'de Fındık Üretimi ve Dünya Üretimi İçindeki Payı

Yıllar	Türkiye üretimi (ton)	Dünya Üretimi içindeki payı (%)
1960	58.500	49,2
1961	76.000	49,8
1962	122.400	67,1
1963	88.400	56,6
1964	196.000	78,2
1965	65.667	47,6
1966	209.832	68,8
1967	70.000	47,6
1968	131.541	55,2
1969	158.756	72,5
1970	240.403	66,3

Kaynak : İGEME Kasım 1973 47 no'lu enformasyon bülteni

Dünyada en çok fındık üretilen ülke olan Türkiye'de bu üretimin ağır basan yanının küçük üreticilik olduğu daha evvel vurgulanmıştı. Üretimin bu yapısını belirten sayılar, çiftçi ailelerinin işledikleri arazi genişliğine göre bölünüşleri ele alındığında ortaya çıkmaktadır.

TABLO III

Giresun İlinde çiftçi Ailelerin İşledikleri Arazi Genişliğine Göre Bölünüşleri

Çiftçi Aile Sayısı	%	İşletme Sahası (dekar)	İşlenen arazi genişliği (dekar)	Ort. Aile düşen ar.(dk)
26.400	45	1 — 20	194.400	7,3
19.800	34	21 — 50	712.800	36,0
4.800	8	51 — 75	318.000	66,2
5.400	9	76 — 100	478.200	88,5
1.200	2	101 — 150	153.000	127,6

(Kaynak. 1962 Sonbaharı Anketleri. Zirai-Ticari ve Ekonomik Yönleriyle Fındık. Giresun Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları-1968, Nihat Erdoğan)

Çiftçi ailelerinin % 79 unun sahip olduğu toprak miktarı 50 dekar ve daha azdır. 1-20 dekar arasında toprağa sahip ailelerin yıllık gelirlerinin 1968 yılı için kaba bir tahmini şöyledir: Fındık verimi ortalaması, dekardan 50 kg. kilosu 5,— TL. olursa Brüt Gelir : 50 x 7. 3 x5 : 1825 Tl. Kilo başına maliyet olan 2.5 TL. brüt gelirden düşülürse net gelir 912.5 TL. olmaktadır. Aile ortalama beş nüfuslu ise adam başına 182,5-190 lira düşmektedir. Buna hayvancılık diğer tarla ürünleri geliri olarak 200 lira eklenirse, adam başına yıllık gelir 350-400 lira olmaktadır. (Zırai-Ticari ve Ekonomik Yönleriyle Fındık. Nihat Erdoğan). Görüldüğü gibi son derece yetersiz ve insanın insanca yaşamasına olanak tanımayan bir gelir düzeyidir bu. Elindeki rakamların 1968-1969 yıllarına ait olması ve günümüzdeki kesin rakamların verilememesi (veri yetersizliğinden dolayı) küçük üreticilerin durumunun iyileşip - iyileşmediği hakkında kimseyi kuşkuya düşürmemelidir. Çünkü enflasyon hızının her yıl % 25-30 civarında olduğu bir ülkede (hele egemen sınıflar halka daha çok başkı yapıyor, kendi çıkarları doğrultusunda kararlar çıkarıyor ve emekçi sınıf ve tabakaların büyük bir kesimi örgütlenememişse) küçük üreticilerin ürünlerine uygulanan taban veya baş fiyatlarının biraz yükselmesi de fiyat artışlarıyla silindiğinden durumları daha da kötüye gitmiştir diyebiliriz.

1938 yılında fındık üreticisinin sosyal ve ekonomik sorunlarına çare bulmak amacıyla kurulmuş Fisko Birliğin (Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği) yapacağı işler şöyle saptanmıştır : Fındık ürününün satın alınması, alış bedellerinin ödenmesi ,işlenmesi ve saklanması, pazarlanmasıdır. Ayrıca fındık üretiminin verimini arttırmak, vereceği krediler yoluyla ortakların gerekli ihtiyaçlarını toptan ve ucuza sağlamak görevini de üstlenmiştir. Kurulduğunda 5 kooperatiften oluşan Fisko Birlik 1966 yılı sonunda 31 kooperatife ve üye sayısı da 64. 778'e ulaşmıştır.

Yukarıda sözü edilenlerin ne kadarının gerçekleştirilebildiği de ayrı bir sorun. Kooperatiften beklenenlerin başında gelen Tarım

Kredilerinin dağıtımında, Kooperatifin Ziraat Bankası'ndan aldığı krediler zamansız ve eşitsiz dağıtılmakta, belirli kişilere verilmekte ve küçük üreticiler kredilerden yararlanamamaktadır. Bunu bir ölçüde Tarım Bakanlığı Plânlama ve Ekonomi Dairesi Başkanlığı tarafından yapılan bir anket çalışmasıyla doğrulayabiliriz. Ankete göre kredi alan 134 fındık işletmesinin aldığı toplam kredi miktarının % 27.2'si Ziraat Bankası ve Kooperatif, % 72.8'i şahıs kredisidir.

Eşitsiz ve kontrolsuz dağılan banka kredileri amaç dışı kullanılmaktadır. Kredi, mal varlığına göre dağıtıldığından, büyük işletme sahipleri kredi alabilmekte: böylece, geniş arazi sahibi çiftçiler, Ziraat Bankası'ndan sağladıkları kredileri % 50 - 60 faizle (Zirai ve Ekonomik Yönleriyle Fındık, Nihat Erdoğan) ihtiyaç sahibi küçük üreticilere vererek, onların sırtından büyük kazançlar sağlamaktadır.

Fiskobirlik her ürün devresi başında, % 50 randımanlı 1 kg. kabuklu fındık için baş satın alma fiyatı saptar. Bunu yaparken, geçmiş yıllardan kalan stoklar, yeni yıla ait rekolte tahminleri, iç ve dış piyasalardaki pazarların olasılıklarını dikkate almaktadır. 1968 yılı için yapılan gelir tahmininde görüldüğü gibi Fiskobirliğin saptadığı fiyatlar, üreticinin emeğinin gerçek karşılığını vermekten uzaktır. Fiskobirlik alacağı fındıklarda % 5'e kadar fire kabul edilmektedir. Tüccar ve manavlar ise, fireli fındıkları Fiskobirliğin ilan ettiğinden çok düşük fiyatlarla alırlar. Böylece emeğin gerçek karşılığını hiçbir zaman alamayan küçük üreticinin sömürülmesi daha büyük boyutlara ulaşmaktadır.

TABLO IV

1963-1967 Yılları Arasında Fiskobirlik Barem Fiyatları

Mahsul Yılı	Ortak Mahsulu (kg/kr)	Ortak Olmayan Üretici Mah. (kg/kr)
1963	550	—
1964	450	440
1965	530	520
1966	500	500
1967	530	525

(Kaynak : DPT, Özel İhtisas Komisyonu Fındık Raporu)

Tablo'da görülen, kooperatife ortak olan ve olmayan üreticilerin sattıkları ürünler için saptanan fiyatlarda pek büyük bir fark olmadığıdır. Bu durumda, üretici için kooperatif ortaklığının büyük bir yararı yoktur.

İşlenmiş fındığın pazarlanması görevini de üstlenen Fiskobirlik'in piyasadaki yeri hakkında aşağıdaki Tablo fikir vermektedir :

TABLO V

Yıllara Göre Fındık Alışları

Ürün Yılı	Rekolte	Fiskobirlik Alımı	%	Tüccar (%)
1964 — 65	196.000	119.123	60,7	39,3
1965 — 66	65.667	19.671	29,9	70,1
1966 — 67	209.832	182.223	63,0	37,0

Fındık rekoltesinin düşük olduğu yıllarda Fiskobirlik'in alımı az, yüksek olduğu yıllarda da fazla olmaktadır. Genellikle, fındık üretiminin bir yıl az, bir yıl çok olmasının nedeni, tarımsal girdilerin (gübre, tarım ilaçları) yetersiz kullanılması, üretimin şansa bırakılmasıdır.

Verimin çok olduğu yıllarda fazla alım yapan Fiskobirlik, örgüt ve denetim yetersizliği nedeniyle elindeki fındığı ihraç edememekte, bu da stok birikimine yol açmaktadır. Böylece, bir sonra gelen yılda Fiskobirliğin fındık alımı, üreticinin tefeci - tüccar eline düşmesini önleyebilecek miktarlarda olmamaktadır. Böylece, malını daha düşük fiyatlarla tüccara satmak zorunda kalmaktadır. Fiskobirlik'in elinde kalan stoklar nedeniyle, fındıktan elde edilemeyen dövizler yerine alınan kredilere % 5 faiz ödenmekte; stok ihraç değerinden % 5 kaybetmekte; maliyet asgari % 10 artmaktadır. Bu da Fiskobirlik zararı olarak hazineye yüklenmektedir.

Kredilerin yetersiz, eşitsiz ve zamansız dağıtımı, ürünün alım ve pazarlama işlemlerinin gereğince yapılmaması, kredilerin dağıtımı ve ucuz girdi sağlanması yönünde küçük üreticinin çıkarlarını koruması gereken Kooperatifin bunu gerçekleştiremediğini ortaya koymaktadır. Kaldı ki, büyük üreticilerin ve fındık fabrikaları ve tüccarlarının denetiminde olan Kooperatif yine egemen sınıfların yararına çalışmış olmaktadır. Emperyalist - kapitalist sistem içinde yer alan ülkemizde kooperatifçilik yoluyla kalkınmanın mümkün olamayacağı gerçeğini bu örnek de göstermektedir.

Fındık ihracatında dünya piyasasında önde gelen Türkiye'de fındık üretiminin verimi, diğer ihraç eden ülkelerinkine oranla daha düşüktür. 1960 - 1965 yılları arasında dekar ortalama verimlilik (kabuklu), İtalya'da 18.5kg., ABD'de 105.8 kg., İspanya'da 65.5 kg. ve Türkiye'de 45.5 kg. dır (Tarım Bakanlığı Araştırması).

Türkiye'nin fındık tüketimi 1500 -2000 ton arasında değişmekte, üretimin büyük kısmı iç fındık olarak ihraç edilmektedir.

TABLO VI

Yıllar İtibariyle İç Fındık İhracatı ve Elde Edilen Döviz

Yıl	Miktar (ton)	Değer 1000 TL	Genel İhracat İçindeki Yeri (%)
1961	35 945	378 446	12
1962	43 478	502 656	15
1963	41 185	482 377	15
1964	48 564	449 195	12
1965	56 843	541 698	13
1966	52 102	492 750	12
1967	71 338	741 329	16
1968	61 662	667 199	15
1969	81 482	961 848	20
1970	61 873	924 119	15
1971	63 078	1.039 807	12
1972	90 903	1.487 401	13

(Kaynak : İGEME).

Tarım ürünleri ihracatımız içinde önemli bir yeri olan fındık ihracatında da (bu durumdan dolayı) ürünü değerinin altında fiyatla satmaktayız.

Dünya piyasasındaki tarım ürünlerinin fiyatlarının fazla bir artış göstermemesi de, fiyatları alıcı tekellerin belirlemesinden dolayıdır. Bu yüzden ürünler değerinin altında satılmaktadır.

Fındık ürünü, ihraç edilmesinden evvel birçok el değiştirmektedir. Fiskobirlik'in alımlarının dışında. üreticiden ilk elde alım yapanlardan manavlar küçük tacirler olup pazara gelen fındığı ufak partiler halinde alırlar. Ellerindeki ürün çoğalınca işlenmiş veya işlenmemiş fındığı büyük tüccara satarlar.

İhracatcı tüccarlar ikiye ayrılır : Birinci grup fındığı üreticisinden ve manavdan alan, işleyen ve ihraç edenlerdir ,(fabrika sahibi fındık tüccarları bu gruptadır). İkinci grup işlenmiş fındığı başka tüccar veya fabrika sahibinden satın alarak ihraç eder. Bunlardan «malcı»lar fındık stokuna sahip olup henüz ihraç etmeyenlerdir. Fiyatların yükselmesini beklerler. «Açıkçı»lar ellerinde stok yokken yabancı alıcılarla anlaşma yaparlar. Dış satış fiyatları belirlendiği için Türkiye'deki fındık fiyatlarının uygun düzeye düşmesini beklerler.

Türkiye dünya fındık üretiminde en önde gelen ülke olmasına rağmen, dış pazarlardaki fiyatı belirleme gücüne sahip değildir. Fiyatlar ürünü satın alan piyasadaki tekeller tarafından belirlenir. Küçük üretici burada çift yönlü bir sömürüye maruz kalmakta, bir yandan aracı tüccarlar onun ürettiklerini değerinden düşük fiyatlarla alıp, onun sırtından kazanç sağlarken, diğer yandan dünya piyasasındaki tekeller ürünün ihraç fiyatını belirleme gücüne sahip olduklarından, ürün değerinin gerçek karşılığını vermemektedirler.

Fındık küçük üreticilerinin yanında, orta büyüklükteki işletmeler de (kendileri üretim süreci içinde çalıştırdıkları işçileri sömürdükleri halde) tarım girdilerini tekel fiyatlarıyla aldıklarından ve ürettikleri fındık fiyatının büyük tüccarlar ve alıcı tekeller tarafından belirlenmesinden dolayı sömürülmektedirler.

Bütün bunlardan dolayı, fındık üreticilerinin büyük bir çoğunluğu, tüm emekçi sınıf ve tabakalar gibi, egemen ittifak (emperyalizm, ve onunla bütünleşmiş yerli - tekelci burjuvazi ve onunla işbirliği halindeki toprak ağaları ve tefeci tüccarların en büyükleri) ile çelişkileri uzlaşmazdır.

Küçük üreticilerin ve tüm emekçilerin ürünlerinin ve emeklerinin gerçek karşılığını almaları, emperyalist - kapitalist sistem içinde yer alındığı sürece, mümkün olmayacaktır.

Not : Tarım girdileri genellikle işletme masraflarının % 20'sini bulmaktadır.

DUYURU

TİB AYLIK BÜLTENİ ABONE BEDELİNİ MASRAFLARIN ARTMASI NEDENİYLE 24,— TL. na ÇIKARTMAK ZORUNDA KALDIĞIMIZI DUYURURUZ.

TİB

SOSYAL SİĞORTALAR KURUMU

İşçi güvenliğini sağlamak amacıyla Ülkemizde ilk sigorta girişimi 1/Temmuz 1948 tarihinde 1772 sayılı yasayla yürürlüğe sokulan «İş kazaları ve Meslek Hastalıkları» Sigortası ile başlamaktadır. Bundan sonra sırayla 10/ Ocak/1950 yılında 5502 sayılı yasa ile «Hastalık ve Analık» Sigortası 1/Nisan/1950 yılında 5417 sayılı yasa ile «ihtiyarlık» sigortasının gerçekleştiğini görmekteyiz. Bu gün Ülkemizde işçiler için kurulmuş sosyal güvence kurumları bu saydıklarımızdır. Bu Sigortalar grubu 1/Mart/1965 yılında çıkarılan 506 sayılı yasa ile tek metin halinde hükme bağlanmıştır. Bu yasanın ışığında Sigorta uygulayıcısı durumunda olan tek kurum ise Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğüdür.

Bu Genel Müdürlük Irmak Hükümeti dönemine kadar Çalışma Bakanlığına bağlı kalmış, anılan hükümet dönemiyle birlikte yeni kurulmuş olan Sosyal Güvenlik Bakanlığı içine alınmıştır. Bu görünümüne rağmen Kurum çalışmalarında genellikle özerk bir niteliğe sahiptir.

İŞLEYİŞ : Kurum üst kadememesinde görev yapan Müdürler Kurulu vardır. Bu kurul Yönetim Kurulu niteliğinde olup, karar alır, alınan bu karları yürütmekle Genel Müdür görevlidir. Müdürler Kurulu iki işveren, iki işçi, bir Hükümet, bir de Kurumda çalışanların seçtikleri bir kişi olmak üzere 6 kişiden oluşmuş olup, Kurum Genel Müdürü Başkanlık eder. İlk göze çarpan 7 kişilik yönetim kurulunun 4 kişisinin işveren ve bürokratik kesimden gelmiş olması gerçeğidir. Geriye kalan üç kişinin ikisi doğrudan doğruya Türk - İş'in atamış olduğu işçi temsilcileridir. Kurum çalışanlarının seçtiği temsilci dışında demokratik yöntemle seçilerek Kurum Yönetim Kuruluna gelen bir tek kişi yoktur. Burada ortaya çıkan ilginç gerçek işçi pirimleri ile onun geleceğini ve sağlığını güvence altına almak gibi bir savla kurulmuş Kurumda yönetimin tamamen burjuvazi ve onun hizmetinde olan bürokrasinin elinde olmasıdır. Başka bir deyimle işçi kendi güvenlik Kurumunun yönetiminde bile çalışma koşullarında olduğu gibi işçi - işveren ilişkileri içine itilmiş bulunmaktadır. Güvenlik Kurumunun işçiye karşı tavrı adeta işveren tavrı biçiminde şekillenmektedir. Bunun kanıtlarını Kurum Çalışma raporlarını incelediğimiz zaman daha somut bir biçimde görmekteyiz.

GELİRLER : Kurumun 1974 yılı içinde sigorta primi olarak geliri yaklaşık 9 milyar liradır. Yine Kurumun 1974 yılında bankalardaki parasının faizi, tahvil ve tasarruf bonosu gelirleri ile kira ve diğer çeşitli gelirlerinin toplamı da yaklaşık olarak 1,5 milyar lira civarındadır. Yani kurumun 1974 yılı geliri 10,5 milyar lirayı bulmaktadır. Yine 1974 yılında sigortalı işçi sayısının 1.800.00 olduğunu görüyoruz. Her ne kadar kağıt üzerinde Kuruma ödenen primlerin % 55'inin işveren tarafından ödendiği görülmekte ise de aslında işveren bu ödediği primi masraf hanesine kaydederek kârından düşmekte dolayısıyla devlete verdiği vergiden yükümlülüğünü karşılamaktadır. Oysa işçi doğrudan doğruya primi devlete

ödemekte karşılığında sosyal güvenliğin sağlanmasını beklemekten başka bir yararı olmamaktadır. Açıkçası işçi yarattığı değerden hem kendi primini hem de işverenin kendisi için ödemesi gerekeni ödemektedir. Böylece bir işçi yılda 6000 TL. kendi Sosyal Güvenliği için para ödemektedir.

İŞÇİ KENDİ SOSYAL GÜVENLİĞİ İÇİN ÖDEDİĞİ PRİMDEN NASIL YARARLANMAKTADIR :

1974 yılında tüm işçiler ve bakmakla yükümlü oldukları için yapılan sağlık harcamaları 1 milyar 650 milyon liradır. Diğer sigorta harcamaları, yönetim giderleri, emlâk bakım, işçi meskenleri, diğer ortak giderlerle birlikte toplam 5 milyar liralık bir gider tablosu ile karşılaşılmaktadır. Bu sayı gelire oranlanırsa % 47,5 gibi bir oran oluşmaktadır. Yani yılda 6000 TL. kendi Sosyal Güvenliği için para ödeyen bir işçi bunun 2900 TL.. sından yararlanabilmektedir. Bu sayı bir rastlantı sayısımıdır? Bu sayı bir işçinin kendisi için ödenen sigorta primlerinde işçinin katılma payına tıpa tıp uymaktadır. Yani görünüşte işverenin ödediğini kabul ettiğimiz miktar işçi için yapılan harcamaların dışında kalan miktar kadardır. Peki geriye kalan % 52,5 luk birikim ne olmaktadır. Bu da yine 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kuruluş ve Amaçlarını belirleyen Yasanın öngördüğü şekilde değerlendirilmekte: Önemli bir kısmı ihtiyat akçesi olarak bankalara yatırılmakta, bir kısmıyla devlet tahvilleri satın alınmaktadır. Kısaca işveren işçisi için ödemiş göründüğü primleri hem Devlete ödediği vergiden düşmekte hem de kredi olarak tekrar kullanma olanağına kavuşmaktadır. Bu konuda rakamlar vermek olanaklarına sahibiz. Şöyleki: Kurumun elinde 1974 yılı hesaplarına göre 12 milyar liralık Devlet Yatırım Bankası tahvili bulunmaktadır. Ayrıca Kurumun Bankalara yatırılmış 2,5 milyar liralık mevduatı vardır. İşçi meskenleri ile ilgili olarak açılmış bulunan krediler toplamı 3,5 milyar liradır. Bu para da doğrudan doğruya müteahhitlerin ceplerine giren miktarı belirlemektedir. Kurumun binalara yapmış olduğu yatırım ise 2 Milyar lirayı geçmektedir. Bunların büyük bir kısmı ucuz işyeri niteliğinde yine işverenlerin yararına sunulmuştur. Yine sabit yatırımlar için ayrılmış amortismanlar da bankalarda bloke edilmiş bulunmaktadır. Bunların miktarı ise 350 milyon lira dolayındadır.

Kurumun işçi güvenliğinden tasarruf ederek özel sektör hizmetine dolaylı olarak sunduğu olanaklar sayı olarak 20 milyar lirayı bulmaktadır. Bu büyük bir sayıdır ve millî gelir dağılımında işçiye ayrılmış pay olarak görünen bölümden yine işverenin kesesine dönen kısmı göstermektedir.

KURUM ALACAKLARI :

Bu güne kadar her yönetim devrinde söz konusu edilen affı için uğraşılan bir olgu da işverenin kuruma birikmiş olan prim borçlarıdır.

Bu miktar 2 milyar 700 milyon lira civarındadır. Kuruma ödenmesi gereken bu prim borçları halen işverenin cebinde bulunmaktadır.

Bu yazı Sosyal Sigortalar Kurumunun kendi yayınları incelenerek hazırlanmıştır. Ufak bir çalışma ürünüdür. Buna rağmen bir kuzudan nasıl iki post çıkarılabileceğini kanıtlayan bir yazıdır. İşçi iş ilişkileri içinde yarattığı artı değer ile nasıl patronunun milyonlarına milyonlar katıyorsa ve birinci postu bu ilişkiler içinde ele veriyorsa, kendi sosyal güvenliği

için alın terinden kesilen miktarlarla da yine patronun hizmetinde ona yeni olanaklar hazırlamakta bu yolla da ikinci postu kaptırmaktadır. Böyle güvenlik kuruluşu işleyişi patronun daima canına minnet olacaktır. Hatta primlerinin artması demek işverenin yeni olanaklar, yeni iş alanları anlamına gelmektedir. Bu nedenle prim artırılması ve yeni sigortalar kurulması gibi hakların işçiye kolayca tanınıvermesinin altında yatan gerçekleri sürekli araştırmak gerekmektedir.

İş yeri bildirimine gelince : İşçi çalıştıran her iş yeri yasal olarak iş yeri bildirgesi vermek zorundadır. Bugüne kadar Türkiye'de iş yerlerinin büyük çoğunluğu kaçak işçi yetiştirmekte direnmiş, bildirimde bulunmamış ve bunların sayıları yıllar geçtikçe artmıştır.

Yıllar	**Kayıtlı İş Yeri Sayısı**	**Bildirgesi Alınan İş Yeri Sayısı**	**Kaçak İşçi Çalıştıran İş Yeri Oranı (%)**
1969	248.643	103.652	58
1970	279.405	109.391	61
1971	364.240	154.812	57
1972	429.453	174.344	59
1973	526.305	184.427	65
1974	578.714	195.929	66

Görülüyor ki kaçak işçi çalıştıran işyeri sayısı her yıl artarak % 66'ya ulaşmıştır. Kaçak işçi çalıştıran işyerlerinde ortalama 4 işçi çalıştırıldığını kabul edecek olursak 1974 yılında 1,5 milyondan fazla kaçak işçi çalıştırıldığı ortaya çıkacaktır. Bunun sigorta gelirlerini 2 katına çıkaracak bir sayı olduğunu ve işverenin cebine, ödenmesi gereken primlerden kalan ile birlikte düşük ücret uygulamasıyla yaklaşık 5 milyar TL. lık bir fazlalık kaldığını görmekteyiz.

Ayrıca devlet sektörü ile özel sektör arasındaki ücret uygulamasında ortalama günlük kazançlarda farklılık görülmektedir. 1974 yılında devlet sektöründe bir işçinin ortalama yıllık kazancı 76,88 TL., özel sektörde ise 63,52 TL. dır. Bu işçi başına günde 13,36 TL. lık bir farkın özel sektörde kaldığını göstermektedir.

1974 yılı istatistiklerine göre kamu sektöründe 628.490 işçi çalışmaktadır. Bunu genel işçi sayısından çıkarırsak özel sektörün işyeri bildirgesi veren kesiminde 1.171.508 işçi çalıştığını görürüz. Bir yılda ortalama 250 iş günü olduğunu kabul edersek aradaki 13,36 TL. lık farkın özel sektöre yılda 4 milyar TL. lık bir gelir sağladığını görürüz. Kaçak işçiler bu hesaplamanın dışında bırakılmışlardır.

Sigorta uygulamalarında gelir fazlaları : 1974 yılında işçilerden kesilen hastalık ve analık sigortası primleri toplamı 3.4 milyar TL. civarındadır. Bunun 2.5 milyar TL. sı sağlık hizmetleri için harcanmış olup 0.9 milyar TL. civarında bir fazlalık SSK'ya kalmıştır. SSK hastahanelerinde hastaların karşılaştıkları zorluklar, eleman ve yatak yetersizlikleri ile; işçi sağlığını koruyucu hekimliğin bu güne kadar kurulamamış olması; işyeri hekimliğinin doğrudan doğruya işveren denetimi altında ve yetersiz işle-

mesi göz önüne getirilirse bu 0.9 milyar TL .lık tasarrufun ne anlama geldiği daha açık seçik ortaya çıkmaktadır.

SSK 1974 yılında ilâca 350 milyon TL. ödemiştir. Oysa SSK 300 milyon TL. lık bir sabit yatırım ve 50 milyon TL. lık işletme yatırımıyla kullandığı ilâçların % 80'ini üretebilecektir. Ayrıca, işçilerin tedavilerinde önemli rol oynayan ve piyasada bulunmayan ilâçların üretiminde de büyük yarar sağlanacaktır. Örneğin, işçilerde beslenme yetersizliğine bağlı protein eksikliği bulunmaktadır. Bu eksiklik ameliyat sonralarında normal bir insanın bir hafta süren iyileşme sürecini işçide 15 güne vaya hayatını tehlikeye sokan bir süreye ulaştırmaktadır. Bunu önlemek için amino asitli serumlar kullanılmaktadır. Bu gün Türkiye'de amino asitli serum üretilmemektedir. SSK bu işi 40 milyon TL. lık bir yatırımla gerçekleştirebilir ve her yıl 5 milyon TL. lık bir harcama ile hem rutin serum, hem de amino asitli serum ihtiyacını karşılayabilir. Bu gün SSK yanlız rutin serum için piyasaya 10 milyon TL. civarında ödeme yapmaktadır.

Meslek hastalıkları yönünden Ankara'da ufak bir klinik dışında SSK'nın hazırlığı, araştırması ve tedbiri yoktur. Bu, sayılara da yansımaktadır. Yıllara göre işçi sayısı ve meslek hastalığı ihbarları şöyledir :

Yıllar	İşçi Sayısı	Meslek Hastalığı İhbarı	İş Kazaları
1950	342.000	260	19.775
1955	533.216	199	31.505
1960	620.900	424	63.014
1965	895.802	1.134	92.961
1970	1.313.500	687	144.731
1971	1.404.816	287	150.170
1972	1.525.012	248	163.204
1973	1.649.079	159	177.004
1974	1.799.998	221	179.550

Yukarıdaki tablo artan işçi sayısıyla meslek hastalıkları arasında bir oran kurulmasını engellemektedir. Bu konuda tedbirsizlik ve yetersizliğin yanlış bilgi ortaya çıkmasında en büyük etken olduğu bir gerçektir. Çünkü koruyucu hekimlik yönünden hiçbir örgütlenmenin olmadığı bir ülkede 1.8 milyon sigortalı işçi içinde 221 meslek hastalığı tesbiti oldukça düşündürücü derecede az bir sayıdır. Aynı yıl iş kazalarının 180.000 olduğunu da düşünürsek bu tutarsızlık daha iyi bir şekilde ortaya çıkmaktadır. İş kazaları sigortalı işçi toplamı içinde % 10'u oluşturmaktadır, bu büyük bir sayıdır. Sonuç olarak hastalık ve analık sigortasından bu yıl arttırılan 900 milyon TL. nın işçide nelere mâl olduğu daha açık anlaşılmaktadır.

D Ü Z E L T M E :

Haziran 1975 No. 12 Aylık Bülteni Sayfa 7.

b) Yatırım indirimi, yatırımı yapana yatırımın kendi kaynaklarından sağladığı kısmının % 50'sine kadar olan gelir bölümünün vergiden muaf olmasıdır.

Örneğin : Yaptığı 100 Milyon TL. lık yatırımın 60 Milyon TL. sını kendi kaynaklarından karşılayan yatırımcı sağladığı gelirden 25 Milyon TL. sını Kurumlar ve Gelir Vergisi olarak ödemeyecektir.

YENİ TEŞVİK TASARISI (SERMAYENİN MİLLİYETÇİLİĞİ)

Kendilerini milliyetçi diye adlandıran partilerin kurduğu MC hükümetinin aslında sermayenin hükümeti olduğu, her gün biraz daha açıklık kazanıyor. Hemen hemen tüm girişimleri sermayenin çıkarlarını artırmaya, genişletmeye yönelik. Bunun son örneklerinden biri, Temmuz başlarında kamuoyuna yansıyan, «Yatırımların, İhracatın, Turizm ve Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin Teşviki Hakkında Kanun Tasarısı.» Tasarının nitelik ve amacını en açık biçimde ortaya koyan olgu, 12 Mart sonrasında hazırlanan teşvik yasası tasarısının aynısı olması.

İki önemli özelliği var tasarının. Bunlardan birincisi, teşvik uygulamasında **proje esası** yerine **beyan esasını** getirmesi. Bugün yürürlükte olan sisteme göre, her yıl hangi sektörlerin hangi teşvik önlemlerinden yararlanacağı yıllık programlara ek olarak yayınlanan Genel Teşvik Tablosu'nda belirleniyor. Bunlardan yararlanmak isteyenlerin sunacakları projelerin değerlendirilmesi sonucunda, teşvik belgesi verilip verilmeyeceği kararlaştırılıyor. Yeni tasarıya göre ise ilk olarak genel teşvik ilkeleri belirlenecek. Sonra her proje sahibi, teşvikten ne kadar yararlanacağını, bu ilkelerin ışığı altında saptayıp, hakettiğini varsaydığı teşvik tutarını ödediği vergiden düşecek. Başka bir deyişle, bugün uygulanan, «beyanname ile gelir vergisi ödeme» sistemine benzer bir teşvik sistemi getiriyor yeni tasarı.

Bir gazetede de belirtildiği gibi, «teşvik sisteminin proje esasından beyan esasına dönüştürülmesi, gerçekte kontrolsuz ve denetimsiz olan teşvik sistemini daha da denetimsiz bir duruma sokacaktır. Çünkü, «menfi vergi» olarak nitelendirilen teşvikin kabul edilen sınırların ötesinde bir vergi kaybına yol açıp açmadığı, ancak çok yüklü olan hesap uzmanları ile gelirler kontrolörlerinin örnekleme yoluyla yapacakları denetimlere bırakılacaktır.» (**Cumhuriyet**, 11 Temmuz 1975.) Başka bir deyişle özel sektöre yeni bir vergi kaçakçılığı yolu açılmakta, önemli ölçüde gelirin özel kesime aktarılması amaçlanmaktadır burada.

Yeni tasarıyla getirilen beyan esası yoluyla, bugünkü teşvik uygulamasının Anayasaya aykırı niteliği de ortadan kaldırılmak isteniyor. Bilindiği gibi, 1967 tarihli ve 933 sayılı yasanın getirdiği teşvik sistemi, 1969 yılında Anayasa Mahkemesi'nce Anayasaya aykırı bulunmuştu. Mahkeme, vergi koyma ve kaldırma işleminin yasayla yapılabileceği gerekçesiyle, teşvik için verilen yatırım indirimi oranlarını saptama yetkisini hükümete veren hükmü iptal etmişti. Ancak 1971'de Anayasa'da yapılan bir değişiklik ile, «Bakanlar Kurulu'nun bir kanun ile vergi oranlarını alt ve üst sınırlar arasında değiştirme, ve muaflık ve istisnalarda değişiklik yapma konusunda yetkilendirilebileceği kabul edilmiştir. Demek oluyor ki, bugün yürürlükte olan anayasa karşısında, yatırım indirimi oranlarını hükümet kanunun koyduğu sınırlar arasında değiştirebilir; gene kanunda belirtilmiş sınırlar arasında muaflık ve istisna hadlerini değiştirebilir.»

(K. Bulutoğlu, «Anayasa'ya Aykırı Uygulama,» **Cumhuriyet**, 9 Temmuz 1975; s. 2)

«Proje değerlendirmesi sonucu teşvik belgesi verme» esasına dayanan bugünkü uygulamanın anayasanın bu yeni hükmüne de aykırı olduğu açıktır. Çünkü, «1971 yılında yapılan değişiklik ile hükümete muaflıklar, indirimler ve vergi oranları konusunda kanunda belirtilmiş sınırlar arasında değişiklik yapma konusunda sadece **genel** yetki verilmiştir. Yoksa tek tek müracaat üzerine kimin ne kadar muaflık ya da istisnadan yararlanacağı konusunda yürütme organına yetki tanıyan kanunlar ve kararnameler gene Anayasanın kanunsuz vergi (ya da vergiden kurtulma) olmaz ilkesine bugün de aykırıdır.» (Bulutoğlu, a.g.e.)

Ayrıca, bugünkü teşvik uygulaması Anayasanın vergide adalet ve eşitlik ilkesini de zedelemektedir. Bu sakıncaları gidermek için Bulutoğlu'nun önerdiği çözüm şu: «Teşvik ve uygulama konusunda konmuş olan muaflık ve istisnaları hükümet ancak tüm halinde, kanunun tanıdığı sınırlar içinde değiştirebilir; ondan sonra artık uygulama aşaması gelir ve kanunda belirtilen şartlara sahip olan **herkes**, ayrıca bir idari inceleme ve takdire gerek olmaksızın özendirmeden yararlanır. Bu yararlanmanın yasalara uyup uymadığı tüm vergilerde geçerli olan yöntemlerle sonradan denetlenir.» (Bulutoğlu, a.g.e) Yeni tasarının getirdiği beyan esası işte bunu gerçekleştirmeye çalışıyor. Böylece de bir taşla iki kuş vurulmuş oluyor. Hem anayasaya aykırılık savları cevaplanıyor hem de özel sektöre daha büyük fonların aktarılması sağlanıyor. Burada ilginç olan ve dikkati çeken nokta, CHP Araştırma Kurulu üyesi Prof. Kenan Bulutoğlu'nun önerisi ile MC hükümetinin tasarısı arasındaki uyum.

Proje esası ve teşvik belgesine dayalı bugünkü uygulamanın, kamu fonlarını belli sermaye çevrelerine aktardığı, tekelciliği teşvik ettiği de bilinen bir gerçek. Yeni tasarı, teşvik uygulamasını yaygınlaştırma ve rekabeti artırmaya yönelik bir tasarı olarak görülebilir. Bu niteliğiyle, artık değerden aldığı payı artırmak isteyen, genellikle küçük ölçekli Anadolu sermayesinin istek ve çıkarlarını gözettiği söylenebilir. Tasarıyı hazırlayan bakanlığın başında MSP'li bir bakanın bulunması da bu gözlemi doğruluyor.

Tasarının ikinci önemli özelliği halen uygulanmakta olanlara ek olarak 14 yeni teşvik önlemi getirmesi. Kamu kesimi satın almalarında teşvikten yararlanan firmalar lehine farklılık yapılması, fiyat ve tarife indirimi gibi, 1927 Sanayi Teşvik Yasası'nı andıran önlemler bunlar arasında yer alıyor. Tasarıyı hazırlayan bakanlık gerekçede, «gelecekte millî gelir içindeki katma değeri, istihdamı ve teknolojik düzeyi artıracak yatırımları ve teşebbüsleri hızlandırmanın» amaçlandığını belirtiyor (**Cumhuriyet**, 3 Temmuz 1975; s. 9). Bir de, beyan esasına dayanacak olan yeni uygulamanın yurt içi rekabeti artıracağı ekleniyor. **Sözün kısası, özel kesime yeni fonların aktarılması, yeni gelir kaynaklarının yaratılması yanında, küçük kapitalistlerin payı da artırılmak isteniyor.**

Burada teşvik uygulamasının etkenliği ve maliyeti konusunda önemli bir iki noktaya değinmek gerek. DPT rakamlarına göre, 1968-74 döneminde özel sektörün imalat sanayiinde yaptığı sabit sermaye yatırımlarının toplamı 49 milyar TL. Aynı dönemde teşvik önlemlerinden yararlanarak gerçekleştirilmiş olan özel sektör imalat sanayii sabit sermaye yatırımları 28,3 milyar TL. Demek ki, bu alandaki ya-

tırımların % 58'i teşvik uygulamasından yararlanmış. Teşvik belgeli yatırımlarda proje başına yatırım tutarının 75 milyon TL. dolayında olması, genellikle büyük çaptaki projelerin teşvik önlemlerinden yararlandığını gösterir. Bu durum, teşvik uygulamasından asıl yararlananın özel sermayenin tekelci kesimi olduğu görüşünü doğrulamaktadır. Başka bir deyişle, devlet eliyle ve kamu fonları kullanılarak ekonomideki tekelci eğilimler güçlendirilmiştir bu dönemde. Bu, özellikle 1971 sonrası için geçerlidir.

TABLO — 1

Teşvik Belgesi Almış Özel Sektör Projelerinin İmalat Sanayii İçindeki Dağılımı

Sektörler	Teşvik Gören Yatırımlar İçindeki Payı (%)
Gıda	8,00
Dokuma	37,4
Orman Ürünleri	2,1
Kâğıt	0,7
Deri, Kösele	1,0
Lastik	3,4
Plastik	0,1
Kimya	12,7
Çimento	8,2
Pişmiş Kil	1,8
Cam	1,0
Seramik	0,7
Demir - Çelik	4,3
Diğer Metaller	4,2
Madeni Eşya	4,1
Makina	3,1
Tarım Alet ve Makinaları	0,3
Elektrik Makinaları	2,2
Taşıt Araçları	3,5
Ambalaj	1,0
TOPLAM	**99,8**

Kaynak : TÜSİAD, **Görüş,** c. 3, n. 4, Nisan 1975, s. 30'daki tablodan hesaplanmıştır.

Eldeki bilgiler, teşvikten yararlanan projelerin, zaten özel sermayenin yoğun olarak faaliyet gösterdiği kesimlerde toplandığını gösteriyor. Tablo 1'de de görüldüğü gibi, teşvik edilen yatırımlar içindeki pay açısından, dokuma sanayii birinci sırayı almakta, onu kimya, çimento ve gıda sanayiileri izlemektedir. Başka türlü koyacak olursak, teşvik gören özel sermaye esas olarak iç pazara dönük tüketim malları ile ara malları üreten kesimlere gitmiştir. (Burada, planlama örgütünün tanımlarına göre yatırım malı üreten kesimler olarak nitelendirilen madeni eşya, elektrik makinaları ve taşıt araçları gibi kesimlerin bile esas olarak tüketim malı ürettiğini hatırlamak gerek. Bu nedenle, bu kesimlerdeki yatırımlar da iç pazara

ve tüketim aracı üretimine dönük yatırımlar olarak alınabilir.) Öyleyse, ileri sürüldüğünün aksine, teşvik uygulaması özel sektör yatırımlarını plan ve programlarda öncelik verilen kesimlere yöneltmekte başarılı olamamıştır. Olsa olsa kârlılığı zaten yüksek olan ve öteden beri özel sermaye yatırımlarını çeken alanların kârlılığını biraz daha artırmıştır.

Belirli sermaye çevrelerine ek gelir sağlamada başarılı olan teşvik uygulamasının maliyeti oldukça önemli boyutlara ulaşıyor. Örneğin, 1963'de çıkartılan 261 sayılı yasa uyarınca yürütülen, ihracatta vergi iadesi uygulaması (bazı ürünler ihraç edildiğinde, yurtiçinde ödenmiş istihsal vergisi, şeker istihlâk verisi, damga resmi, hizmetlerden alınan vergiler vb. gibi bir dizi verginin iade edilmesi) nedeniyle 1972 yılında meydana gelen vergi kaybı 718 milyon TL. na ulaşmıştır. 1964'den bu yana uygulama alanı sürekli olarak genişletilen bu önlemden en fazla yararlanan kesimler sırasıyla, gıda, dokuma, kimya, demir dışı metaller, çimento, deri ve ağaç mamulleri olmuştur. MC hükümeti son günlerde aldığı bazı kararlarla bu uygulamayı kapitalistler lehine genişletme ve kolaylaştırma yoluna gitti. Başbakanın yeğeninin adının karıştığı yolsuzluk olayı, ihracatta vergi iadesi uygulamasının yol açtığı «devlet eliyle kişi zengin etmenin» örneklerinden biri. Zaten, kapitalist bir ekonomide bunun başka türlü olması da beklenemez.

1964 tarihli ve 474 sayılı yasa uyarınca yürütülen gümrük vergisi indirimleri ve bağışıklığı uygulamasının maliyeti ise daha da yüksek. DPT'nda yapılan bir çalışmaya göre, bu uygulama sonucu hazinenin 1970 yılında 450 milyon, 1971 yılında 750 milyon ve 1972 yılında 1 milyar 150 milyon TL. vergi kaybına uğradığı görülüyor (**Cumhuriyet**, 30 Kasım 1974; s. 7). Gene DPT'nda yapılan daha yeni bir çalışmaya göre ise, 1972 - 74 döneminde gümrük vergisi bağışıklığı yoluyla kaybedilen vergi miktarı 15 - 20 milyar TL. olarak tahmin edilmiştir (**Cumhuriyet**, 4 Temmuz 1975; s. 10). Oysa, bu çalışmada da belirtildiği gibi, «gümrük bağışıklığı yoluyla ne belli malların iç fiyatlarını düşük tutmak, ne de yatırımları teşvik etmek mümkün olur. İthal kota ve yasakları ile ithalatçıların miktar kısıtlayıcı uygulamaları olduğu sürece, gümrük bağışıklık ve indirimleri, ilgili malların tüketici ve kullanıcılarına ucuz fiyatla intikalini sağlamaz, sadece ithalatçıların kârlarını artırır.» (a.g.e.)

TABLO — 2

İhracatı ve Yatırımları Teşvik Uygulamasının Yaklaşık Parasal Maliyeti (Vergi Kaybı), 1972(*)
(Milyon TL)

Teşvik Önlemi	İmalat Sanayii Özel Kesim (1)	Toplam (2)	(1)/(2) (%)
Gümrük indirim ve bağışıklıkları	1.595	3.009	53,0
Yatırım indirimi	783	1.351	58,0
İhracatta vergi iadesi	476	718	66,3
TOPLAM	**2.854**	**5.078**	**56,2**

(*) Burada yer almayan diğer teşvik tedbirleri maliyetinin, buradakilerin % 25'i dolayında olduğu tahmin edilmektedir.

İhracatın ve yatırımların teşviki konusundaki uygulamanın yaklaşık mali yükü Dünya Bankası tarafından, 1972 yılı için hesaplanmıştır. Tablo 2'de görüldüğü gibi, imalat sanayii özel kesiminin toplam içindeki payı % 56,2 dir. Bu uygulama nedeniyle 1972 yılındaki toplam vergi kaybı 5 milyarı geçmekte ve bunun 2,9 milyara yakın bir bölümü imalat sanayiinde faaliyet gösteren özel sermayeye aktarılmaktadır. Eğer tabloda gösterilmeyen diğer teşvik önlemlerinin etkisini de katacak olursak, 1972 yılı içinde 3,5 milyar TL'na yakın bir fonun özel kesim imalat sanayiine aktarıldığı ortaya çıkar. Aynı yıl imalat sanayiindeki özel sabit sermaye yatırımlarının 6,7 milyar TL. olduğu hatırlanacak olursa, teşvik uygulamasının sağladığı gelir aktarımının önemi daha iyi anlaşılır.

Görüldüğü gibi, **teşvik uygulaması kamu fonlarının özel sektöre aktarılması sonucunu doğurmakta, zaten kârlı olan alanları daha da kârlı hale getirmekte, ekonomideki tekelci eğilimleri güçlendirmektedir.** Teşvik uygulaması sonucu yitirilen kamu gelirlerinin kimlerin sırtından elde edildiği ise herkesçe biliniyor artık. Örneğin, genellikle tüketim malları üzerinden alınan dolaylı vergilerin vergi gelirleri içindeki payı % 60'ın üzerinde. Ayrıca, dolaysız vergilerin % 80'ini oluşturan gelir vergisinin % 80'ini (1972'de), vergileri kaynakta kesilenler, yani emekçiler ödüyorlar. Burada, bu oranın 1965 - 67 arasında % 75 dolayında olduğunu ve giderek arttığını da belirtmek gerek. Bu da gösteriyor ki, teşvik uygulaması emekçilerin sırtından belirli sermaye çevrelerine ek gelir sağlanmasından başka birşey değildir. Üstelik, emekçiler giderek artan bir ölçüde bu uygulamanın yükünü taşımak zorunda bırakılıyorlar. Yeni teşvik tasarısının, uygulamayı genişleterek, bu yükü daha da artıracağına şüjhe yok. Sermaye iktidarının uygulamasından bundan farklı bir davranış beklenemezdi zaten.

———o●o———

MC HÜKÜMETİ, DIŞ TİCARET ÇIKMAZI VE DÖVİZ KAÇAKÇILIĞI

MC hükümetinin üçüncü ayı olan Haziran sonu itibariyle yapılacak bir değerlendirme, MC,hükümetinin hem Haziran ayında hem de yılın ilk altı ayının toplamında gerçekleştirilen dış ticaret açığı bakımından erişilmesi güç rekorlar kırdığını ortaya koymaktadır.

Haziran ayında 480 milyon 159 bin dolarlık ithalat yapılmıştır. Bu rakam Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan bu yana bir ay içinde gerçekleştirilen en yüksek ithalat düzeyini ifade etmektedir. İthalattaki bu yüksek düzeye karşılık Haziran ayı içinde ancak 104 milyon 397 bin dolarlık ihracat yapılmıştır. İkisi arasındaki fark 375 milyon 762 bin dolardır. Yani Türkiye, 1975 Haziran ayında dışarıya sattığından çok daha fazla miktarda malı dışarıdan satın almış, kesesinden yiyen hovarda bir zengin hüviyetine bürünmüştür!

İlk altı ayın toplam rakamlarına bakıldığında ise durumun daha da endişe verici olduğu gözlenmektedir. Çünkü 1975 yılının ilk altı ayında 2 milyar 367 milyon 677 bin dolar tutarında ithalat yapılırken, dışarıya ancak 637 milyon 877 bin dolar tutarında mal satılabilmiştir. Aradaki fark 1 milyar 729 milyon 800 bin dolardır.

Peki, acaba Türkiye nasıl olup da sattığından daha çok malı dışardan alabilmektedir?

Bu ikisi arasındaki fark hangi kaynaktan karşılanmaktadır?

DEĞİRMENİN SUYU...

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına göre devlet, çalışmak isteyen herkesin iş bulmasını sağlayacak tedbirler almakla yükümlüdür. Yükümlüdür ama, bu yükümlülüğünü hiç bir zaman yerine getirememektedir. Bunun en somut delili, bugün sayısı milyonları aşan T.C. vatandaşının Batı Avrupa Kapitalist ülkelerinde ekmek parası kazanmak zorunda bırakılmış olmasıdır.

Yurt dışında çalışmakta olan bu vatandaşlarımız aldıkları ücretin büyük bir kısmını, yıllar boyu sefilâne bir yaşama katlanmak bahasına, bu ülkelerde harcamamakta, Türkiye'ye döviz olarak göndermektedirler. Aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi yurtdışındaki işçilerimiz son onbir yıl içinde Türkiye'ye tam 4 milyar 669 milyon dolar tutarında döviz kazandırmışlardır.

YILLARA GÖRE İŞÇİ DÖVİZLERİ

Yıllar	İşçi Dövizi (milyon dolar)
1964	9
1965	70
1966	115
1967	93
1968	107
1969	141
1970	273
1971	471
1972	740
1973	1150
1974	1500

Kaynak : DİE yayınları

İşte Türkiye bugün dışardan sattığından daha fazla mal alabiliyorsa bundaki en önemli etken, yurt dışından yoğun bir kapitalist sömürü altında çalışan işçilerimizin gönderdikleri dövizlerdir.

Şimdi burada bir soru daha akla geliyor. Acaba Türkiye neden çok fazla ithalat yapıyor?

NEDEN İTHALAT FAZLA?

Türkiye sattığından çok satın alıyor, çünkü Türkiye geri-bıraktırılmış bir ülkedir. Evet, Türkiye geri bıraktırılmış bir ülkedir ve bugün olduğu gibi gelecekte de dünya emperyalist-kapitalist sisteminin üyesi olarak kaldıkça geri kalmaya da mahkûm olacaktır. Geri kaldıkça da sattığından daha çoğunu gelişmiş kapitalist ülkelerden satın almaya devam edecektir.

Hergün sanayileşme nutukları dinliyoruz. Kalkınma Plânlarının yüzlerce sayfası hep sanayileşmeden bahsediyor. Ama gerçek olan şey bugün Türkiye sanayii denilen şeyin, kalkınma amaçlarına ters düşen, çıkarları ulusal çıkarlarla çelişen, varlığını dışa bağımlı olmakla sürdürebilen dolayısıyla kalkınmamıza en büyük engel teşkil eden bir nesne oluşu.

Tüm yatırım mallarını, ara mallarını, hatta hammaddelerini dışardan getiriyorsun, yabancı sermaye ile işbirliği yapıyorsun, sonra da bütün getirdiklerini basit bir işlemle şekillendiriyorsun ve sanayii oluyorsun. İşte ülkemizde sınai faaliyet denilen şey bu.

Türkiye böyle sözde sanayileştikçe ithalâtının her geçen gün artması da şaşılacak bir şey değil elbette.

MC HÜKÜMETİNİN ÖZEL GAYRETLERİNİ DE UNUTMAYALIM...

Dört siyasal partiden oluşan MC hükümetinin genel olarak sermaye çevrelerinin çıkarlarını savunduğu bir gerçektir. Ancak sanayi, ticaret ve toprak burjuvazisinin oluşturduğu Türkiye egemen güçleri özellikle ekonomik çıkarları açısından önemli çelişkiler içindedirler. İktidar olabilmek için bu çelişkileri uzlaştırmak zorunda olan MC hükümeti, egemen güçlere sayısız «ulufeler» dağıtırken büyük ticaret burjuvazisini de ihmal etmemektedir. Bu arada ithalatçıları da özellikle düşünmektedir. Örneğin, alınan ek kararlarla «İthalat Yönetmeliği»nin ithalatı kısıtlayıcı ve kontrol edici bir çok hükmü geçersiz hale getirilirken, özellikle spekülâtif maddeler ithalatına büyük olanaklar sağlanmıştır. Demir bunun en somut örneğidir.

Ancak MC Hükümeti bütün bu çıkar sağlama işlerini gerçekten usta manevralarla yürütmektedir. Dış ticaretin beklenilenin üstünde açık verdiğini söyleyerek işbaşına gelen MC Hükümeti ilk ağızda ithalata fiilî sınırlamalar koyduğunu iddia etmiştir. Fakat MC hükümetinin başkanı yaptığı son basın toplantısında hernedense gerçeği söylemek gereğini duymuş ve ithalat üzerinde hiç bir sınırlama olmadığını belirtmiştir.

Evet, dışa bağımlı, montajcı, emperyalizmle bütünleşmiş bir sanayii ile dış ticaret açığının kapanmasını beklemek gerçekten saçma. Ama karaborsacı, istifci, spekülâtör ithalatçıların da desteğine muhtaç MC Hükümetinin dış ticaret açığını daha da büyütmek yolunda özel gayretler sarfettiğini söylemek de yanlış değil.

MC HÜKÜMETİ VE İHRACATÇILAR CEPHESİ...

Yukarıda da gördüğümüz gibi Türkiye dış ticaretinin ithalat kalemi 1975 yılı içinde ve özelliklede MC Hükümeti döneminde yeni rekorlar peşinde koşmaktadır. Buna karşılık ihracatdaki durum hiç de iç açıcı değildir.

bunun nedeni; kendileri binbir İhracatçılarımıza sorarsanız fedakârlıkla mal ihraç etmeye ve dolayısıyla ülkeye döviz kazandırmaya çalışırlarken hükümetlerin bir türlü bu fedakârlıklarını anlamaması, kendilerini yeterli ve eksiksiz bir biçimde teşvik etmemesidir.

İhracatçıların bu yakınmaları karşısında insanın aklına, «herhalde Kızılay yararına bu işi yapmıyorsunuz, kâr için yapıyorsunuz, sizin daha fazla kâr etmenizi sağlamak devletin görevi değildir, eğer ihracat yapmıyacaksanız, bu iş çok fedakârlık istiyorsa, dış ticaret devletleştirilsin dendiğinde neden tüyleriniz diken diken oluyor?» gibi sorular gelir ama,, aslında bu gibi soruları sormak bile gereksiz. Çünkü ihracat ticareti uzun yıllardan beri o denli teşvik (!) edilmiştir ki, devletin bu teşvik uğruna ihracatçılara aktardığı fonların tutarı nerdeyse elde edilen döviz tutarına eşit hale gelmiştir.

İhracatçılarımızın yetersiz buldukları teşvik tedbirleri ise anahatlarıyla şöyle:

— İhracat kredisi işlemleri ile bizzat ihracata ilişkin muameleler, hertürlü resim ve harçlardan ve banka ve sigorta muameleleri vergisinden istisna edilmişlerdir.

— İhracatın finansmanı için açılacak kredılerle ilgili olarak tahakkuk eden ve ihracatçının bankalara ödemiş olduğu faiz tutarının % 4'ü devlet tarafından ihracatçıya iade edilmektedir.

— İhracatçılara düşük faizli kredi temini için devlet tarafından «özel ihracat fonu» kurulmuştur.

— Mamullerini ihraç etmeyi taahhüt eden imalatçılara, bu mamullerin imalinde ve ambalajlamasında kullanmak üzere dışardan getirecekleri maddeler için öncelikle döviz tahsis edilmektedir.

— İhracatçıya ihraç ettiği maldan elde ettiği gelir yanında, oranı elde ettiği gelirin % 5'i ilâ % 35'i arasında değişen bir miktar da devlet tarafından «vergi iadesi» adı altında açıktan ödenmektedir. Örneğin, bin liralık bir mal ihraç eden ihracatçı, eğer o mal % 35 vergi iadesinden yararlanacak mallar listesinde yer alıyorsa, ayrıca bin liranın % 35'i olan 350 lirayı da devletten almaktadır.

Bunun yanında ihraçatçılar daha bir sürü yöntemlerle teşvik ediliyorlar ama, en belli başlıları yukarıda saydıklarımız.

İşte hal böyle iken ihracatçılarımız halâ yeterli ve eksiksiz bir teşvik sisteminin yokluğundan yakınmaktadırlar. Yakınmalarında bizim bilmediğimiz özel nedenlerle haklı (!) olacaklar ki, MC Hükümeti, ihracatçıların da dertlerine özenle eğildi ve önemli tedbirler aldı.

Bir kere vergi iadesi kapsamına giren malları çoğalttı. Ayrıca vergi iade oranlarını artırdı. Bir de yeni ilân ettiği «ihracat rejimi» ile ihracatı engelleyen (!) formaliteleri ve bu arada **«ön fiat kontrolü»**nü de kaldırdı.

ÖN FİAT KONTROLÜ NEYDİ?

Hatırlanacağı gibi, 12 Mart muhtırasından sonra kurulan I. Erim Hükümetinde Ticaret Bakanlığı kaldırılmış ve dış ticaret işleriyle uğraşmak üzere «Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı» kurulmuştur. Bu bakanlığın başına da Özer Derbil geçmiştir. Özer Derbil, bakanlığı sırasında yaptığı incelemelerde çok ilginç bir durumla karşılaştı. Türkiye istatisliklerinde bir malın ihracından elde edilen gelir örneğin 1000 TL. olarak gözükürken, o malı ithal eden ülkenin istatisliklerinde o mal için Türkiye'ye 1500 TL. ödendiği görülüyordu.

Acaba bunun anlamı neydi?

Bunun anlamı açıkça döviz kaçakçılığı idi. İhracatçı ihraç ettiği malın bedelini 1000 TL. olarak gösteriyor, aslında alıcıdan 15000 TL. alıyor, aradaki farkı döviz olarak yurtdışında tutuyordu. Dışarda bırakılan bu dövizler ise ya dışarıya yapılan seyahatlerde rahat ve bol para harcayabilmek için yahutta ithalat yapmak için kullanılıyordu.

İşte bu nedenle, 1971 ihracat rejimi ile birlikte ihraç edilecek malların fiyatlarının mallar ihraç edilmeden önce bakanlıkça kontrol edilmesini, dünya fiyatlarına oranla çok düşük ise ihracının engellenmesini ön gören «ön fiyat kontrol» mekanizması getirildi.

VE SONUÇ...

MC Hükümetinin dış ticaret sorununa bir çözüm getirmesini, hele halk ve ülke çıkarları doğrultusunda bir çözüm getirmesini kimsenin beklemeye hakkı yok.

Ama ithalatçı ve ihracatçıların sorunlarına çözümler getirdiği ve getireceği muhakkak. Hemde, «ön fiyat kontrolü»nü kaldırmasında olduğu gibi, kimden ve hangi işlerden yana olduğunu açık açık söyleyerek ...

ENERJİ BUNALIMININ KAYNAGI KAPİTALİST SİSTEMDİR

TMMOB (Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği) tarafından Tib bülteni için hazırlanmıştır.

Çağımızda enerji kaynaklarının tüketiminde en büyük yeri petrol tutmaktadır. Büyük petrol tekellerinin gelişmiş ve geri kalmış kapitalist ülkeleri sarmayı ve hakim üretim ilişkilerini de yönlendirmesiyle petrol tüketimi büyük rakamlara ulaşmıştır.

Tekellerin son yıllarda değişen pazar dengelerini koruma ve petrol üretici ülkelerin, kendi ulusal kaynaklarına Sahip çıkma girişimleriyle petrol fiyatları yükselmiştir. Artan petrol fiyatları kapitalist ülkelerdeki enflasyonu daha da geliştirerek büyük bir sorun yaratmıştır. Emperyalist ülkeler, geri bıraktırılmış ülkeler ve petrol üretici ülkeler arasındaki ilişki ve çelişkilerin bazılarının keskinleştiği görülmüştür. Hızlanan enflasyon, başta kara taşıt araçları tekelleri olmak üzere, işyerlerinin kapanmasına işsizliğin artmasına, bunalımın doğmasına neden olmuştur.

Gelişmiş kapitalist ülkeler ABD, (Avrupa ve Japonya) enerji gereksinmelerini büyük oranda petrol ithal ederek karşılamaktadırlar.

Petrol rezervlerinin sınırlı olması bu ülkeleri tedirgin etmekte ve onları ekonomik, politik örgütsel bazı tedbirler almaya itmektedir. Enerji bunalımı denen olgu, bu tedbirlerin sonuçlarıdır. Dünyadaki bu enerji bunalımı, geri kalmış ülkelerdeki enerji sorununu da gizlemez bir duruma sokarak belirginleştirmiştir. Enerji sorununun gelişmiş kapitalist ve kapitalist modelin uygulandığı geri bıraktırılmış ülkelerde görülmesi sorunun kapitalist üretim ilişki-

leriyle bağlantılı olduğunu en açık biçimde göstermektedir. Kapitalist üretim ilişkileri içinde, enerji üretim ve tüketimi büyük tekellere bağlanarak, onların yönlendirdiği tüketim alanları geliştirilmiştir.

Bu üretim ilişkileri, sorunu çözebilme araçlarından da yoksundur.

Durumu dünya çapında kısaca ve genelde sajtadıktan sonra «Enerji Sorunu»nun Türkiye'deki durumuna da değinelim.

TÜRKİYE'DE ENERJİ SORUNU

1900'lardan itibaren Türkiye'de değişmeye devam eden üretim ilişkileri kendi yapısına ve gelişimine uygun olarak enerji tüketmeye başlamıştır.

Üretim ilişkilerinin yapısı enerji üretim ve tüketimini yönlendirerek günümüze kadar getirmiştir. Endüstrileşmenin başlangıcında enerji kaynaklarımız (kömür ve daha sonraki yıllarda petrol) emperyalist ülkelerce işletilmeye ve denetlenmeye başlanmıştır. Bu yönlendirme işlemi kendi tekellerine pazar yaratacak şekilde bütün endüstriyel sektörlerde görülmüştür. Karayolu ulaşımının geliştirilerek nakil araçlarına pazar sağlanması bu yönlendirmeye bir örnektir.

Oluşturulan tüketim endüstrisi kaynaklarına da el atılmıştır. Faha sonraki yıllarda diğer enerji kaynaklarına da el atılmıştır. Fakat bu gelişim ve kaynakların harekete geçirilmesi bugünkü tüketim endüstrisinin ihtiyacını karşılayabilmekten uzak kalmıştır.

Bugün ülkemizin enerji üretiminde ulaştığı yapı şöyledir :

— Birincil enerji kaynaklarımız, taşkömürü ve linyit, kamu ve özel sektör tarafından işletilmektedir.

Petrol yerli şirketlerle, yabancı tekeller tarafından işletilmektedir.

— Hidrolik kaynaklardan elektrik üretimi kamu ve özel sektör tarafından yapılmaktadır.

- Odun ve tezek halk tarafından yakıt olarak kullanılmaktadır.

— Tabii gaz, jeotermal ve nükleer enerji henüz endüstriye girmemiştir.

Kamu - özel sektör - yabancı tekellerin enerji kaynaklarındaki çalışma yöntemi ve yapısı, kaynakların dağılımı ve yapısı, enerji kaynaklarının Ülke çıkarlarına uygun ve rasyonel olarak harekete geçirilmesini önlemektedir. Tekeller kendi politikalarına göre üretim yaparken, özel sektör uzun vadeli enerji projelerini engelleyecek tarzda enerji kaynaklarını elinde tutmakta, rezervlerin gerçek miktarını gizlemekte, üretimi de kendi kısa vadeli çıkarları açışından yapmaktadır.

Enerjinin tüketimdeki dağılımı da aynı bozuk yapının sonucu olarak sağlıksız bir görünüm vermektedir.

ENERJİ KRİZİNİN DOĞUŞU

Ülkemizde enerji sorunu yeni değildir. Son elli yıl boyunca enerjiye olan ihtiyaç gerçek anlamda her zaman duyulmuştur. Endüstinin tüketim endüstrisi olarak güdük gelişmesi bu sorunu ortaya çıkarmamış ve sorun değişik, geçici, dışa bağımlı enerji çözümleriyle geçiştirilmiştir.

Yıllardan beri izlenen dışa bağımlı enerji politikası sonucu petrolüu enerji tüketimimizdeki yeri büyümüştür. Bu olgu dünyada görülen enerji bunalımının ülkemize de yansımasına neden olmuştur.

Tüketim endüstrisini ayakta tutabilmek için enerji tasarruflarına gidilmektedir. Tasarrufların

kimler için ve nasıl yapılacağı sorusu gerçekçi çözümler gerektirmektedir.

Gerçekte halkımız son elli yıllık bütün yaşamı boyunca enerji tasarrufu yapmıştır. (Türkiye'de elektrik enerjisinden faydalananların nüfus oranı % 40'tır).

Enerji tasarrufunun değişik sektörlerdeki yapısına tüm boyutlarıyla bakılması çözüm önerilerinin geliştirilmesi için gereklidir.

TÜRKİYE'NİN ENERJİ POLİTİKASI VE «ENERJİ AJANSI»

Yakın geçmişte oluşturulan uluslararası Enerji Ajansı, enerji sorununa köklü, genelde ve acil çözüm getirilebilmesini engelleyecek en örgütlü ve etkin emperyalist kuruluşlardan biridir.

Gelişmiş ülkelerin enerji politikalarını düzenleyecek olan bu kuruluş, Türkiye'nin kendilerine bağımlı enerji politikasına da yön verecektir. Bağımsız bir enerji politikasını engelleyeceği apaçık olan Enerji Ajansı'na girilmemelidir. Enerji bulanımı içinde olduğumuzun sık sık tekrarlandığı, bugünlerde alınması kaçınılmaz olan önemli kararlardan bir tanesi de budur.

Yatırım politikası da enerji sorununun çözümünde büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, enerji üretimi yatırımlarının devlet eliyle gerçekleştirilmesi zorunluluğu ile birlikte, yabancı sermayeye yer verilmemesi gereği de açık olarak görülmektedir.

Ayrıca, teşvik tedbirleri adı altında enerji harcamalarında sanayi kesimine tanınan imtiyazların, halkın sırtından sağlanması politikasına da son verecek projeleri yeğlemek gerekmektedir.

Enerji sektörü için gerekli eleman ve teknoloji de dışa bağımlılığın yok edilmesi sorunun can alıcı yanlarındandır.

Dışa ekonomik olarak bağımlı bir kalkınmanın sermaye, teknoloji ve teknik ithalinin doğal bir sonucu olarak, ülkemizde her türlü yatırım kararları yabancı sermayenin bankaları, firmaları, uzmanları ve onlarla bütünleşmiş yerli kadroları tarafından verilmektedir.

SOMUT BİR ÖRNEK : AFŞİN - ELBİSTAN PROJESİ

Afşin - Elbistan Entegre Projesi, yerli-yabancı ortak sömürüsünün yüzlerce somut örneğinden sadece birisi ve önümüzdeki günlerde sahneye çıkarılacak olanıdır. Milyarı bulan projenin yabancılara ihalesi için kılıf şimdiden hazırlanmaktadır.

Konuyu, açıklığa kavuşturabilmek için, kısaca incelemekte yarar var:

Afşin-Elbistan Entegre projesi, santral kısmı ile kömür üretimi (çıkarma) kısmını kapsayan iki büyük bölümden oluşmaktadır. İlk kez 1969'larda ele alınan projenin tamamı Türkiye Elektrik Kurumu'na (TEK) verilmiş ve TEK'de konuyu bir yabancı müşavir firma ile birlikte üstlenmiştir. Daha sonra sadece santral kısmı TEK'de bırakılarak, kömür üretimi projesi TKİ'ye verilmiştir.

Afşin-Elbistan projesinde Türkiye Kömür İşletmeleri tarafından gerçekleştirilmesi öngörülen kömür üretimi projesinin ekskavatör alımı ile ilgili kısmı ihaleye çıkarılmış, ancak bir sonuca bağlanamamıştır. Federal Almanya ile Demokratik Alman Cumhuriyetinin teklifleri konusunda tam bir uyuşmazlık ortaya çıkmış ve ihale bugüne kadar bir firmaya verilmediğinden, tahkikat komisyonu olaya el koymuştur.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, yeraltı ve yerüstü servetlerimizin emperyalistler ve yerli ortakları tarafından yağma edildiği ülkemizde, bu kaynakları halk çıkarına kullanabilmemiz ancak bu sömürü ve israf sisteminden ayrılmakla mümkündür.